

**Мавзу:«ТРАНСПОРТ ВА ЎКЛАШ-
ТУШИРИШ ИШЛАРИДА ТЕХНИКА
ХАВФСИЗЛИГИ»**

Режа:

- 1. Транспорт ташиш ишларида жароҳатланишнинг тақсимланиши.**
- 2. Хавфилик даражаси бўйича юкларнинг бўлиниши.**
- 3. Транспорт ишларида техника хавфсизлиги.**
- 4. Юлаш-тушириш ишларида техника хавфсизлиги.**

Ўзи юрар машина ва агрегатлар ўлим билан тугайдиган жароҳатларнинг асосий манбайдир. Бу воситаларда умумий жароҳатланишнинг 60-66% ўлим билан тугайди, шундан 27% гача жароҳатланиш филдиракли тракторларга, автомобилларга эса 20% тўғри келади. Транспорт-йўл фалокати ўлим билан тугайдиган жароҳатлар 46-48% атрофида кузатилади, шундан ўтишда - 20-22%, тўнтарилишда - 15-16%, тўқнашишда 6-7%.

- Қишлоқ хўжалигига транспорт ишларида жароҳатланишнинг миқдори 35% қайд килинган.

Юклаш, ташиш ва туширишда хавфлик даражаси бүйича юклар 7 та гурухга бўлинади:

- **1-гуруҳга кам хавфли юклар киради** (қурилиш материаллари, мева, сабзавотлар, озиқ-овқатлар, эҳтиёт қисмлар) яъни идишда ва идишсиз ташиладиган материаллар .
- **2-гуруҳга ёқилғи материаллари** (бензин, ёғ, керосин, дизел ёқилғиси) бунда юклаш-тушириш ишлари механизациялаштирилади.
- **3-гуруҳга иссиқ ва чангланувчи юклар киради** (битум, асфалт, мин. ўғитлар, цемент) бу юкларни юcalaш-тушириш ҳам механизациялашган бўлиши керак . Иссиқ юклар металлсимон кузовларда ташилиши керак.

- 4-гурұхға агрессив суюқликлар (кислота ва ишқорлар). Сиқилған газлар билан түлқазилған баллонлар (ацетиллен, пропан, кислород).
- 5-гурұхға баллонли юклар киради.
Баллонлар бир қатордан ортиқ юқлатылғанда улар орасыга прокладкалар қўйилиши керак. Кузовлар стеллаш ва кигизлар билан жиҳозланиши керак.
- 6-гурұх юкларга ўлчамлари бўйича хавфли юклар киради (транс. воситаларининг кузовидан узун бўлған юклар). Агар юк 6м. ортиқ бўлса уни прицепга маҳкамлаш керак. Қўлда туширғанда 2та киши кам бўлиши лозим.
- 7-гурұхға юкларига ўта хавфли юкларга киради (тез ёнувчи, портловчи ва заҳарли газлар).

- Бу юкларни ташиш махсус инструкция ва рухсат асосида амалга оширилади.
- Юклар массаларига қараб 3-та категорияга бўлинади:
 - 1- категорияга 80 кг. гача ;
 - 2-категорияга: 80-500 кг;
 - 3-категорияга 500кг. ортиқ.
-

Юқорида айтиб ўтилаган юкларнинг хавф даражаси ва категориялари транспорт ва юклаш-тушириш ишларида албатта эътиборга олиш керак.

- Транспорт воситаларидан фойдаланилганда куйидаги тадбирларни бажариш лозим:
 - -хавфсизликни таъминлаш учун жавобгар шахсларни ва мутахасисларни тайинлаш;
 - - автомобиль, прицепли тележка ва тузилмаларнинг техник ҳолатини системали назорат қилишни ташкил қилиш;
 - - транспорт воситаларига хизмат қиладиган ишчилар устидан ишлаб чиқариш интизомини ҳар кунда назорат қилишни ташкил қилиш;
 - - ишнинг хавфсиз методларини ўрганиш бўйича транспорт воситалари ҳайдовчиларига систематик равишда дарслар ўтказиб туриш.

- Юқорида айтиб ўтилган тадбирлар ичида ЭҢ МУҲИМИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ИНТИЗОМИНИ ҲАР КУНИ НАЗОРАТ ҚИЛИШДИР. Транспорт ишларига оз бўлсаям маст ҳолдан, касалланган (t -си баланд) ва олдинги ишдан чарчаб келган кишилар рухсат қилинмайди. Автомобилларни техник эксплуатация қилиш қоидаси бўйича, озгина камчилиги бўлган воситалар ишга қўйилмаслиги керак.

- Руль бошқармасининг созлигини текширганда руль чамбарагининг эркин ҳаракатига эътибор қилиш керак.
Созлагандан кейин бу ГАЗ автомобилларда 100 гача, ЗИЛларда 150гача (лютомер билан ўлчаганда. Йўл ҳаракати қоидаси бўйича тах рухсат қилинган эркин ҳаракат 250 ташкил қилиши керак.

Агарда автомобиль тормоз системаларида қуидаги камчиликар бўлса уларни ишга қўйиш рухсат қилинмайди:

- - тормоз системаси ишламаса;
- - агар педални бир марта босганда тўла тормозланиш бўлмаса, ёки бир неча марта босгандан кейин тўла тормозланса ;
- - агар тормоз системаси босгандан кейин, 4та ғилдираклар ҳам бир вактда тўхтамаса;

Бундан ташқари тормоз системасида қуийдаги нұқсонлар бўлиши мумкин:

- - ҳаво билан ишловчи тормозларда герметизацияниянг бузилиши, бу системада двигатель ҳаво ўлчагандан кейин босимниң тушиши билан аниқланади (босимниң тушиш 1 соат ичиде 100 к Па кўп бўлмаслиги керак).
- - пневосистемада манометринг носозлиги;
- - гидротормозларда суюқликниң оқиши;
- Юк автомобилларида шиналарниң протектори ёйилганда, ҳамда шинада ёрилиши ёки очиқ тешиклар бўлса рейсга чиқиш мумкин эмас.

- Техника хавфсизлиги қоидалари бўйича одамларни трактор тележкаларида, самосвал-автомобилларда ва маҳсус бортлар билан жиҳозланмаган машиналарда ташиш қатиян ман қилинади. Одамларни доимий ташиш учун ҳар бир хўжаликда маҳсус автомобиллар бўлиши керак. Кузовда ўтириш учун бортнинг юқори чеккасидан 15 см паст скамейкалар ўрнатилиши керак. Скамейкалар орасидаги масофалар 60 см.дан кам бўлмаслиги керак. Охирги скамейкада эса баланд суюнгич бўлиши лозим.

- **Юлаш ва туширишда хавфсизликни таъминлашда майдончани тўғри тайёрлаш ва жойни аниқлаш муҳим аҳамиятга эга.** Доимий юк қабул қилиш пунктларини (савдо базаси, элеватор) механизация воситалари билан жиҳозлаш муҳим.
- Майдонча, склад ва база размерлари максимал юкланиш пайтида, транспорт воситалари орасида хавфсиз ўлчамларни таъминлаши керак.

- Барча турдаги юк күтариш механизмлари белгиланған муддатда, тегишли синов ва гувоҳномалашлардан үтказилиб турилиши керак. **Даврий гувоҳномалаш** ҳар 12 ойда бир марта, **навбатдан ташқари гувоҳномалаш** эса капитал таъмирлаш ёки юк күтариш механизмлари бошқа жойга үрнатилғанда үтказилиши лозим.
- Юк күтариш машиналарини **тұлиқ гувоҳномалаш** 3 йилда бир марта үтказилади.
- Юк күтариш машиналари тұлиқ техник гувоҳномаланғанда статик ва динамик синовлардан үтказилади. Қисман техник гувоҳномалашда статик ва динамик синовлар үтказилмайды.

